

Op te bergen
in de band van
4 juli 2001

***Statenstuk* 860**

Intensivering gebiedsgericht beleid Hunzeproject (voorstel I. Voorjaarsnota 2001)

Advies: ter behandeling in de Statencommissie Milieu, Water en Groen op
11 juni 2001

B-stuk

Behandeld door de heer A. Kooistra, telefoonnummer (0592) 365869
Portefeuillehouder: mevrouw A. Edelenbosch

Inleiding

Het Hunzeproject maakt naast de Blauwe Stad en de Friese Meren expliciet deel uit van het Kompas voor het Noorden.

Als doelstelling staat in het Kompas voor de gebieden het volgende geformuleerd:

"Via een gebiedsgerichte aanpak, bestaande functies versterken en/of nieuwe inkomstenbronnen aanboren in samenhang met het bevorderen van de leefbaarheid en de omgevingskwaliteit".

De doelstellingen van het Hunzeproject zijn vastgelegd in het rapport Kansen in het Hunzegebied, *Kadernota voor uitvoering*. Deze nota is vastgesteld door ons en burgemeester en wethouders van de verschillende gemeenten en besproken in de verantwoordelijke commissies.

Centraal in het Hunzeproject is de vernieuwende wijze waarop samen met de bevolking invulling wordt gegeven aan het vergroten van de leefbaarheid van het gebied. Het project heeft de aanloopfase doorlopen en de bevolking wordt steeds enthousiaster over het project. De projectaanpak en de realisatie van de eerste plannen zijn stimulerend geweest. De eerste resultaten zijn behaald door het realiseren van grondaankopen en met deze gronden uitgevoerde kavelruilen. De landbouw en de Stichting "Het Drentse Landschap" hebben hiervan profijt gehad. Dit alles gebeurt met de gelden die door de staten in 1999 beschikbaar zijn gesteld voor het project Landinrichting op Hunzemaat.

In december 2000 hebben de deelgebiedcommissies hun werkplan voor 2001 gepresenteerd. In dit plan staan veel ideeën voor projecten die bijdragen aan de doelstellingen van het Hunze-project. Alle partijen werken hard aan de uitwerking van de ideeën en het realiseren daarvan. Uit het werkplan zijn drie projecten naar voren gehaald. Deze projecten zijn uitvoeringsgereed, hebben een hoge prioriteit in het gebied of vormen een belangrijke basis voor het realiseren en stimuleren van nog uit te voeren projecten.

Het betreft de volgende projecten.

1. Project Dorp 2000anno

Het project Dorp 2000anno is voor het Hunzeproject een belangrijk project. Doel van het project is het opstellen van een identiteitsvisie voor het Hunzegebied en een vijftal dorpsontwikkelingsplannen. Bij het project is de bevolking nauw betrokken. De oorsprong van dit project ligt bij het Keuningcongres van april 2000. Op dit congres heeft minister Pronk de provincie Drenthe en de Brede Overleggroep Kleine Dorpen uitgedaagd om een identiteitsvisieproject op te zetten. De uitdaging is opgepakt en heeft geresulteerd in het projectvoorstel Dorp 2000anno. De totale kosten van het project zijn begroot op f 882.082,--/€ 400.271,--¹ (inclusief BTW). Het project wordt voor 12 juni 2001 ingediend bij de commissie-Belvedère voor een subsidiebijdrage. Over de hoogte van de subsidiebijdrage, die maximaal f 500.000,--/€ 226.890,-- voor een regionaal project kan bedragen, is nog geen officiële zekerheid. Rekening houdend met een bijdrage van de gemeenten van f 90.000,--/€ 40.840,--, van Alterra van f 88.447,--/€ 40.136,--, de REGIO-Project Uitgeverij van f 10.000,--/€ 4.538,-- en de ureninzet van STAMM en een maximale subsidiebijdrage vanuit Belvedère resteert een maximale bijdrage van de provincie van f 150.000,--/€ 68.067,--.

¹ Het in dit schrijven opgenomen bedrag in euro's is bedoeld als gewenningsinformatie. Hieraan kunnen geen rechten ontleend worden.

2. De aanleg van het fietspad langs de Annermond in de gemeente Aa en Hunze

Het fietspad scoort hoog op de wensenlijst van de Deelgebiedscommissie Benedenloop Hunze. Dit fietspad is een doorverbinding van het fietspad dat door de Waterleidingmaatschappij Drenthe is aangelegd bij het drinkwaterwingebied De Bulten nabij Annen. Realisatie van het fietspad zorgt voor een goede ontsluiting van het gebied, een kortere fietsverbinding naar Annen en een toeristisch aantrekkelijke route.

De totale kosten van het fietspad zijn f 400.000,--/€ 181.512,--. De cofinanciers zijn: INTERREG (40%), ISP 30% en de gemeente 15%. Van de provincie wordt vanuit het Hunzeproject gevraagd het resterende bedrag van f 60.000,--/€ 27.227,-- (15% van de kosten).

3. Stimuleren van de bouw/renovatie van dorpshuizen

Een grote wens van de bevolking in het Hunzegebied is het hebben van een eigen dorpshuis of gemeenschappelijke ruimte. Het betreft hierbij ook aanpassing van bestaande dorpshuizen. Voor de leefbaarheid van de dorpen (het verenigingsleven) is het hebben van een gemeenschappelijke ruimte van groot belang. Een van de belangrijkste doelen in het Hunzeproject is het vergroten van de leefbaarheid op het platteland. Door middel van deze aanvraag wil het Hunzeproject de gemeenten financieel stimuleren bij hun plannen voor het bouwen en renoveren van dorpshuizen in het Hunzegebied.

Voor de stimulering wordt een bedrag gevraagd van f 180.000,--/€ 81.680,--. Het bedrag zal worden verdeeld over de drie gemeenten (f 30.000,--/€ 13.613,-- per dorpshuis).

Alle genoemde projecten dragen bij aan het verwezenlijken van de doelstellingen van het Hunzeproject.

Advies

1. Instemmen met het ten laste van de Voorjaarsnota 2001 beschikbaar stellen van een bedrag van f 390.000,--/€ 176.974,-- voor het vormen van een bestemmingsreserve waarmee de volgende projecten worden uitgevoerd:
 - Dorpen 2000anno (f 150.000,--/€ 68.067,--)
 - Aanleg fietspad langs de Annermond (f 60.000,--/€ 27.227,--)
 - Stimuleren bouw/renovatie dorpshuizen (f 180.000,--/€ 81.680,--)

Meetbaar/Beoogd beleidseffect

- De leefbaarheid van de dorpen wordt vergroot.
- Verbeteren van de recreatieve ontsluiting van het nieuw te ontwikkelen natuurgebied bij de Hunze.
- Goede fietsverbinding van Annerveenschekanaal naar Annen.
- Een identiteitsvisie voor het Hunzegebied, die is totstandgekomen met inbreng van de bevolking.
- Een beleid van de gemeente en de provincie afgestemd op de identiteitsvisie.
- Een vijftal dorpsontwikkelingsplannen.
- Een handboek om dorpsontwikkelingsplannen te maken.
- Bijdrage leveren als gebiedsregisseur.

Argumenten

- 1.1. *Het Hunzeproject is een prioritair gebied in Kompas voor het Noorden en het plattelandsbeleid van de provincie.*
- 1.2. *De projecten dragen bij aan het realiseren van de doelstellingen van het Hunzeproject.*
- 1.3. *Het beschikbaar stellen van geld voor uitvoering van de projecten is een stimulans voor het Hunzeproject en de betrokkenheid van de burger.*

Uitvoering

Tijdsplanning

De projecten voor het fietspad en een aantal dorpshuizen kunnen in 2001 worden uitgevoerd. Het project Dorpen 2000anno wordt in 2001 gestart en loopt tot eind 2002.

Financiën

Totale kosten	f	6.780.000,--/€	304.033,--
Externe kosten	f	6.390.000,--/€	2.899.656,--
Kosten voor de provincie	f	390.000,--/€	176.974,--

Uit het budget: Ruimte Voorjaarsnota 2001

Monitoring en evaluatie

Resultaten van de bestedingen worden bijgehouden en gerapporteerd.

Extern betrokkenen

Gemeenten, deelgebiedscommissies en dorpsbelangen.

Communicatie

N.v.t.

Bijlagen

1. Projectbeschrijving Dorp 2000anno.

Ter inzage in de leeskamer

N.v.t.

Assen, 23 mei 2001

Kenmerk: 21/6.2/2001004286

Gedeputeerde staten van Drenthe,

A.L. ter Beek, voorzitter

H. Rappa-Velt, griffier

ga.coll.

PROVINCIE DRENTHE

DORP 2000ANNO

*Dorpsbewoners in een plattelandsontwikkelingsgebied geven vorm en inhoud
aan de toekomst van hun eigen woonomgeving*

April 2001

INHOUD

	SUBSIDIEAANVRAAG	5
1.	Gegevens aanvrager	5
2.	CONTEXT EN ACHTERGRONDEN	7
3.	SAMENVATTENDE PROJECTBESCHRIJVING	9
3.1.	Perceptieonderzoek: het "lokale programma"	9
3.2.	Regionale identiteitsvisie: het "regionale programma"	9
3.3.	Ontwerpfase	10
4.	UITVOERIGE TOELICHTING BIJ HET PROJECT	11
4.1.	Motivering, voorgeschiedenis en inbedding in provinciaal en nationaal beleid	11
4.2.	Inhoud en opbouw	11
4.2.1.	Fase 1: Perceptieonderzoek	12
4.2.2.	Fase 2: Regionale identiteitsvisie	12
4.2.3.	Fase 3: Ontwerptraject	12
4.3.	Projectlocaties	13
4.4.	Projectduur	13
5.	DOELSTELLINGEN EN VERWACHTE RESULTATEN	15
6.	TOELICHTING AAN DE HAND VAN DE BELVEDERE-BEOORDELINGSCRITERIA	17
6.1.	Integraliteit	17
6.2.	Koppeling van verleden en toekomst	17
6.3.	Innovatie en voorbeeldwerking	17
6.5.	Interactiviteit	18
7.	WERKPLAN	21
7.1.	Organisatie	21
7.1.1.	Inhoudelijke verantwoordelijkheid	21
7.1.2.	Organisatorische verantwoordelijkheid	21
8.	TIJDSPLAN	22
8.1.	Fase 1	22
8.2.	Fase 2	22
8.3.	Fase 3	22
8.4.	Eindpresentatie	22
8.5.	Publicatie	23
9.	BEGROTING	25
9.1.	Begrotingsoverzicht	25
9.1.1.	Kostenbegroting	25
9.1.2.	Financieringsbegroting (stand april 2001)	27
9.2.	Liquiditeitsprognose	27

SUBSIDIEAANVRAAG

Dorp 2000anno

1. Gegevens aanvrager

Naam organisatie	Provincie Drenthe
Adres	Postbus 122
Postcode en woonplaats	9400 AC Assen
Land	Nederland
Telefoonnummer	0592 365 869
Faxnummer	0592 365 490
Contactpersoon	Auke Kooistra
Bankrekeningnummer	43.90.70.406

2. CONTEXT EN ACHTERGRONDEN

In oktober 2000 is door de Brede Overleggroep Kleine Dorpen in Drenthe (BOKD) een subsidieverzoek voor de eerste ronde van de tijdelijke subsidieregeling Belvédère voor het project *Dorp 2000anno* ingediend.

Dorp 2000anno is een regionaal project dat op grond van een misverstand niet door de provincie maar door de BOKD is ingediend. Het project is dan ook in december 2000 onder registratienummer 165 als *lokaal project* gehonoreerd.

Om het project alsnog in zijn *regionale* context te kunnen uitvoeren dient de provincie Drenthe bij deze het project in zijn geheel opnieuw in, zij het in een herziene versie.

In deze herziene versie zijn de inzichten verwerkt die inmiddels zijn opgedaan in de aanvangsfase van het project. Daardoor wordt de procesarchitectuur en de begroting duidelijker neergezet.

Voorts wordt in deze versie rekening gehouden met de aanbevelingen in de beschikking d.d. 22 december 2000, alsook met het daarin toegekende bedrag van f 150.000. De aanbevelingen betroffen de vermeende "topzwaarheid" van het project. In huidige versie is de projectarchitectuur hierop aangepast.

3. SAMENVATTENDE PROJECTBESCHRIJVING

Het project is gesitueerd in het Hunzegebied, bij uitstek een gebied in ontwikkeling in de provincie Drenthe. De provincie plaatst in haar beleid een bottom up-benadering voorop en wil haar bewoners in staat stellen op een pro-actieve wijze (dus niet achteraf reagerend) te participeren aan een toekomstgerichte, breed gedragen en duurzame ontwikkeling van hun woonomgeving.

In het project *Dorp 2000anno* zijn als pilot vijf dorpen (inclusief de in de vorige aanvraag gehonoreerde twee dorpen) geselecteerd, vooruitlopend op een soortgelijke aanpak van het hele Hunzegebied. Het project is een belangrijk experiment en een testcase voor implementatie in het totale plangebied en als voorbeeld voor andere gebieden. Bij de methodiek is dan ook zorgvuldig rekening gehouden met een aantal evaluatiemomenten waarop het proces wordt beschouwd en zo nodig kan worden bijgesteld. Het project bestaat uit drie samenhangende delen.

3.1. Perceptieonderzoek: het "lokale programma"

In de eerste fase staat de visie van de bewoners op hun dorpslandschap centraal. Hoe beleven zij hun landschap? Wat vinden zij mooi en lelijk, wat bepaalt voor hen de landschappelijke identiteit van het dorp? Wat zouden zij versterkt of aangepast willen zien om de leefbaarheid en de ruimtelijke kwaliteit van het dorp te verbeteren?

Door specifieke onderzoekstechnieken wordt zo een beeld gekregen van wat in dit project het "lokale programma" wordt genoemd. Dit programma wordt per dorp uitgewerkt.

3.2. Regionale identiteitsvisie: het "regionale programma"

In de tweede fase (deels parallel aan fase 1) gaan gebiedsdeskundigen en landschapsexperts aan de slag om een visie te ontwerpen op de landschappelijke identiteit van het gehele Hunzedal. Hierin staat de samenhang tussen de verschillende cultuurhistorische landselementen in het gebied centraal. Het onderzoek mondt uit in een landschappelijke identiteitskaart. Vervolgens wordt een analyse gemaakt van de diverse regionale beleidsprogramma's en beleidsvoornemens ten aanzien van de inrichting (landbouw, natuur, recreatie, woningbouw etc.) van het Hunzegebied. De consequenties van dit beleid worden op de landschappelijke identiteitskaart geprojecteerd, zodat eenvoudig inzichtelijk wordt wat ze betekenen voor de landschappelijke identiteit van het gebied. Tevens zullen keuzemogelijkheden worden aangegeven. Het resultaat van deze activiteiten is het inzichtelijk maken van het "regionale programma".

De kaarten, die in dit deel ontworpen worden, dienen diverse doelen. Enerzijds zijn ze bedoeld ter inspiratie van de dorpsbewoners en ter afbakening van de "bandbreedte" waarbinnen dorpsbewoners voorstellen kunnen ontwikkelen (zie ontwerpfase 3). Anderzijds hechten de gemeenten in het Hunzegebied veel belang aan de output uit deze fase, daar er behoefte is aan een cultuurhistorisch-landschappelijk toetsingskader voor hun toekomstig beleid.

3.3. Ontwerpfase

In de laatste fase wordt de visie van het dorp op zijn omgeving gekoppeld aan de regionale programma's en de identiteitsdragers van het cultuurhistorische landschap (identiteitskaart). Via een reeks ontwerpateliers met bewoners en deskundigen, zoals een historisch geograaf en een landschapsarchitect wordt vervolgens concreet gewerkt aan een dorpsomgevingsplan. In dit plan worden de uitkomsten van de eerste twee delen verwerkt en verbeeld. Het bevat tevens de visie van het dorp op de omgeving en een voorstel ter realisering van deze visie.

Gedurende alle drie fasen van het project vindt een monitoring van het proces plaats die erop is gericht inzicht in de sterke en zwakke kanten van de methodiek te verkrijgen. Het verloop wordt gedetailleerd geregistreerd en geanalyseerd om de gevolgde methodiek te kunnen bijschaven. Deze observaties en de resultaten worden integraal gepresenteerd in de slotpublicatie.

4. UITVOERIGE TOELICHTING BIJ HET PROJECT

4.1. Motivering, voorgeschiedenis en inbedding in provinciaal en nationaal beleid

Het Hunzegebied (het Hunzedal, de aangrenzende randveenontginningen en het achterliggende veenkoloniale gebied) staat hoog geagendeerd bij bestuurders en beleidsmakers. In de jaren negentig stond het gebied voortdurend in het nieuws door ruimteclaims voor nieuwe functies zoals waterwinning en natuurontwikkeling. Op het Keuningcongres van maart 1995 werden deze ontwikkelingen in een ruimer verband geplaatst en gevolgd door tal van particuliere initiatieven zoals "Hunzevisie", "Hunze Hoog" en "Drenthe in dubio". Vervolgens heeft het Keuningcongres van april 2000 in Rolde een kwalitatieve slag gemaakt door de discussies te koppelen aan regionale identiteit. Minister Pronk, aanwezig op dit congres, heeft vervolgens de betrokkenen uitgedaagd om de ideeën in een projectplan vorm te geven. Daarvan is het voorliggende projectvoorstel het resultaat.

Daarnaast creëerde de provincie in de Oriëntatienota en vervolgens in het POP meer ontwikkelingsruimte, en namen de provincie en de betrokken gemeenten het initiatief tot het zogenaamde Hunzeproject. Inmiddels is dit project als speerpunt in het nieuwe REONN opgevoerd en werd onlangs het eerste regionale ontwikkelingsprogramma vastgesteld. In dat programma is duidelijk gekozen voor een planvoorbereiding met een bottom up-karakter.

Dorp 2000anno wordt gezien als een belangrijke basis voor het totale Hunzeproject. De hoofddoelstelling van het Hunzeproject is gericht op het realiseren van een optimale ruimtelijke rangschikking van functies binnen de marges van het vastgestelde provinciale beleid, zodanig dat dit de regio economisch perspectief biedt binnen de voorwaarden van een duurzame ontwikkeling. De aandacht gaat daarbij in belangrijke mate uit naar het versterken van kwaliteit en samenhang van het ruimtelijk, cultureel en sociaal leefklimaat in het Hunzegebied, waarbij door de provincie veel waarde wordt gehecht aan het creëren van een ruimtelijk-economische structuur op basis van bewonersparticipatie en met behoud en ontwikkeling van het cultureel erfgoed.

Een belangrijk deel van het projectgebied bestaat uit zogenaamde Belvédère-gebieden (oude Veenkoloniën, randveenontginningen en delen van de Hondsrug). Recent is het gebied in het kader van het Bestuursakkoord Nieuwe Stijl (BANS) aangewezen als een voorbeeldproject. Bij deze aanpak komt een zwaar accent te liggen op de participatie van bewoners bij de visievorming en de planontwikkeling. Het project *Dorp 2000anno* wil uitvoering geven aan dit nieuwe beleid door bewoners in een vroegtijdig stadium te betrekken bij de visieontwikkeling op hun directe woonomgeving zodat deze kan worden meegenomen in het regionale ontwikkelingsprogramma.

4.2. Inhoud en opbouw

Het project is opgebouwd uit drie fasen: het perceptieonderzoek door en met de bewoners, het opstellen van een regionale identiteitsvisie inclusief analyse van het regionaal ontwikkelingsprogramma en een ontwerptraject met bewoners en ontwerpers.

4.2.1. Fase 1: Perceptieonderzoek

Deze fase brengt de waardering van de dorpsamenleving voor het voetlicht. Dit dient niet alleen als voorbereiding op de ontwerpateliers, maar resulteert tevens in een bewustwordingsproces voor de kwaliteiten van het eigen dorpslandschap en een reflectie over de plus- en minpunten in de huidige ruimtelijke en functionele invulling. Harmonisch vloeit hieruit dan ook een leefbaarheidsonderzoek voort naar de wensen en verwachtingen die bij de bewoners leven ten aanzien van gewenste veranderingen.

Deze fase start met een introductieavond, gevolgd door een intensieve verkenning van het dorpslandschap. De bewoners onderzoeken op locatie de identiteitsbepalende elementen en activeren hun "mental map". De tussentijdse resultaten worden in de dorpen tentoongesteld om het proces van interactieve communicatie te bevorderen.

4.2.2. Fase 2: Regionale identiteitsvisie

In deze fase wordt het Hunzedal in zijn geheel onder de loep genomen. De visie is bedoeld als deskundig en richtinggevend kader. Ze wil alle betrokken partijen bewust maken van de identiteitsdragers en de deels verborgen kwaliteiten en potenties van het gebied, hen inspireren en revitaliserende impulsen initiëren.

De visie levert handvatten om over de dorpsgrens heen te kijken en de brede context in zijn historische en culturele dimensie te begrijpen. Het is van belang dat bewoners van dorpen die meedenken en meepraten over de toekomst van het gebied over de eigen grenzen heen (leren) kijken en zich bewust zijn (worden) van de samenhang van het gehele projectgebied. Een identiteitsschets moet daarom bijdragen aan een grondige kennis van de identiteitsdragers, een gefundeerde waardering ervan en een goede begripsvorming. De identiteitsschets levert tevens een bijdrage aan de *planvorming* door zich te richten op het versterken van identiteitsdragers en het nieuw leven inblazen van patronen en relictten in het landschap die sterk verwaterd of verwaarloosd zijn, maar die via aanpassing weer een nieuwe functie kunnen krijgen. Het onderzoek resulteert in een identiteitskaart die in één oogopslag de kwaliteiten van het gebied visualiseert.

Als aanvulling op de identiteitsvisie worden de regionale ontwikkelingsprogramma's geanalyseerd. Hierbij wordt aandacht besteed aan:

- de ambities voor nieuwe vormen van wonen en werken eventueel in combinatie met nieuwe landgoederen;
- de ontwikkeling van natuurgebieden;
- de hermeandering van de Hunze en waterberging;
- natuurontwikkeling, gecombineerd met de openbare drinkwatervoorziening;
- de heroriëntatie in de landbouw;
- nieuwe recreatieve ontwikkelingen.

De diverse voornemens worden toegevoegd aan de identiteitskaart, zodat convergerende en divergerende elementen inzichtelijk kunnen worden gemaakt.

4.2.3. Fase 3: Ontwerptraject

Dit onderdeel vindt plaats in de vorm van een reeks ontwerpateliers met bewoners en deskundigen (historisch geograaf, stedenbouwkundige en landschapsarchitect). Tijdens deze workshops worden op basis van de uitkomsten van deel 1 en deel 2 de ontwikkelingsvisies voor de dorpsgebieden uitgewerkt en verbeeld. Centraal staat uiteindelijk de vraag welke visie men voor het eigen dorp relevant vindt en hoe men denkt die te realiseren.

Het project *Dorp 2000anno* vormt een concrete uitwerking van het project *Dorpslandschappen*, dat inmiddels een veelheid aan nieuwe gezichtspunten, visies en voorbeelden uit de praktijk heeft opgeleverd inzake de identiteit van dorp en plattelandssamenleving. *Dorp 2000anno* laat de dorpsbewoners en hun organisaties als actoren zelf aan het woord over de toekomstige ontwikkeling en inrichting van hun dorpslandschap.

Het verslag van het hele traject en de resultaten van de ontwerpessies worden in de publicatie *Dorp 2000anno* gepubliceerd die onder alle Noord-Nederlandse dorpsbelangenverenigingen en onder andere belanghebbenden wordt verspreid.

4.3. Projectlocaties

Het project vindt plaats in de oude Veenkoloniën en de randveenontginningen langs de Hunze. De betrokken gemeenten zijn: gemeente Aa en Hunze, gemeente Tynaarlo en gemeente Borger-Odoorn. Daarbij wordt elk deelgebied van het Hunzeproject (Zuidlaren, benedenloop Hunze, middenloop Hunze, kanaal Buinen-Schoonoord en Achterste Diep) met een dorp vertegenwoordigd. In het kader van de vorige aanvraag is het perceptieonderzoek in Spijkerboor reeds afgerond, Buinen zal binnenkort volgen.

4.4. Projectduur

Het project gaat in januari 2001 van start en eindigt in oktober 2002. Ook de bij het project behorende publicatie (inclusief het gedeelte uit de eerste ronde) wordt tijdens de slotbijeenkomst gepresenteerd.

5. DOELSTELLINGEN EN VERWACHTE RESULTATEN

Het project wil in eerste instantie zoeken naar mogelijkheden voor nieuwe interactieve planprocessen waarin cultuurhistorische waarden optimaal worden benut in dorpsontwikkelingsplannen, onder meer via bewustwordingsprocessen en verbeeldingstechnieken.

Daarnaast wil het project zoeken naar een modus om de in Belvédère beoogde integraliteit in de praktijk te brengen. Het Hunzegebied is in de afgelopen jaren vaak het onderwerp geweest voor tal van plan- en ontwerpvisies. Bijna al deze fraai vormgegeven visies kenmerken zich door een hoog abstractie- en schaalniveau. Voor beleidsmakers en vakmensen mogen dergelijke exercities interessant zijn, voor de doorsnee dorpsbewoner is het volstrekt duister welke invloed de grote gebaren uiteindelijk zullen hebben voor de topografie van hun directe woon- en leefomgeving. Bovendien zijn de plannen ontstaan vanuit specifieke invalshoeken, zonder dat tot op heden duidelijk is geworden hoe dorpsbewoners en hun organisaties zelf denken over de toekomstige vormgeving en inrichting van hun dorpslandschap. *Dorp 2000anno* concretiseert de wensen en ideeën van deze doelgroep exemplarisch aan de hand van vijf voorbeeldlocaties.

De voornaamste doelgroep van *Dorp 2000anno* is daarom de plaatselijke bevolking. De dorpsbewoners verhogen hun kennis van de specifieke kenmerken van de directe woonomgeving, verkrijgen inzicht in de randvoorwaarden van het regionale ontwikkelingsprogramma, werken met deskundige hulp een lokale identiteitsvisie uit en vertalen deze in een ontwikkelingsvisie van hun dorpslandschap.

Bestuurders zijn betrokken bij het gezamenlijk formuleren van en inhoud geven aan het opdrachtgeverschap. Ontwerpers ten slotte worden in de gelegenheid gesteld in de directe dialoog met bewoners en gebruikers de taal van het moderne dorpslandschap te begrijpen en in duurzame toekomstvisies te vertalen. Daarmee draagt het project ertoe bij de kloof tussen bestuur en burgers enerzijds en tussen de diverse disciplines anderzijds te overbruggen.

6. TOELICHTING AAN DE HAND VAN DE BELVEDÈRE-BEOORDELINGSCRITERIA

6.1. Integraliteit

Het project koppelt de expertise uit de disciplines historische geografie, stedenbouw, stedenbouwkundig en landschapsarchitectonisch ontwerp onderling en legt een direct verband met de direct betrokken partijen, i.e. bewoners, lokale en regionale bestuurders. Om een zinvolle inbreng door bewoners en belangenorganisaties te kunnen waarborgen, wordt het proces begeleid en ondersteund door de provincie, de betrokken gemeenten en de deelgebiedcommissies.

6.2. Koppeling van verleden en toekomst

Een van de hoofdredenen tot initiëring van het project is dat het de betrokken partijen inzicht verschaft in de dynamiek van hun dorp en het omringende landschap en de wisselende functionele invullingen. Immers, het behoud van identiteit berust niet op de conservering van het bestaande, maar op het zoeken naar innovaties op basis van de onvervreemdbare lokale kenmerken. Een retrospectieve benadering is daarom van essentieel belang, waaraan in alle projectonderdelen grote waarde wordt gehecht.

Bij de keuze van de voorbeeldlocaties is uitgegaan van situering in het Hunzegebied, een ontwikkelingsgebied waar grootschalige ingrepen op termijn grote gevolgen zullen hebben voor de directe woonomgeving van de geselecteerde dorpen. Nieuwe functies als natuurontwikkeling, waterwinning, extensieve verstedelijking en nieuwe landgoederen zullen de toekomstige identiteit van dit Belvédère-gebied bepalen. Dynamiek en verandering zijn door de tijden heen een kenmerkend element van deze regio geweest. Juist daarom is het van eminent belang, de vroegere identiteitsdragers te leren herkennen, te positioneren en voor toekomstige ontwikkelingen te benutten. Met name in fase 1 van het project wordt hier, onder andere door middel van excursies, uitgebreid op ingegaan.

6.3. Innovatie en voorbeeldwerking

Bottom up is langzamerhand een gevleugeld woord geworden bij plattelandsvernieuwing en in het gebiedsgerichte beleid. Dat is ook terecht, de participatie van burgers is enorm belangrijk voor een leefbaar platteland. De provincie Drenthe hecht hier sterk aan. Toch blijkt dat een er procesmatige en inhoudelijke verdieping nodig is. Veelal is de bottom up-aanpak georganiseerd via zogeheten klankbordgroepen. De ervaring leert dat op deze wijze de regie van boven af toch nog vrij dominant is, waardoor de vormgeving van een interactief gebiedsbeleid aan kwaliteit inboet. Van de ontwerpvisies die in de afgelopen jaren van bepaalde delen van het landelijk gebied werden geproduceerd, zijn daardoor de bewoners nog onvoldoende mede-auteur. Natuurlijk zijn de tot nu toe op gang gebrachte debatten en processen van betekenis voor het beleid en de vormgeving van het landelijk gebied. Als provincie hechten we er echter grote waarde aan resultaten te boeken waarin de betrokkenheid en kennis van de dorpsbewoners niet alleen wordt "meegenomen", maar voor hen ook tastbaar en relevant zijn. In het project *Dorp 2000anno* gaat het dan om het concreet maken van de ervaring van de bewoners zelf van wat hun woonomgeving is, welke ruimtelijke kenmerken hen dierbaar zijn en waarin voor hen de identiteit van hun woonplaats besloten ligt. We willen hen in de gelegenheid stellen, onder deskundige begeleiding over hun omgeving na te denken en hun ideeën en wensen te (laten) vertalen in een ruimtelijk beeld.

Een fundamentele meerwaarde van dit project is dan ook dat er een balans wordt gezocht tussen pure top-down- en pure bottom up-benaderingen. Het project is erop gericht om de ruimte op te zoeken tussen beiden in, waardoor er een dorpsomgevingsplan ontstaat dat gedragen wordt door de dorpsbewoners, en goed aansluit bij bestaand en voorgenomen beleid. Belangrijk is dat mensen niet alleen uitgenodigd worden hun verlanglijstjes te spuien, maar dit doen vanuit betrokkenheid bij en begrip van de cultuurhistorische waarden in hun leefomgeving. Vandaar dat in fase 1 gesproken wordt over het in kaart brengen van het "lokale programma", in fase 2 over het in kaart brengen van het "regionale programma", waarna in de ontwerpfase (fase 3) naar een synthese wordt gezocht. Een belangrijke rol is hier weggelegd voor een zorgvuldige sturing en begeleiding van het proces. Het ontwerp van dit proces ligt in de handen van de procesmanager, in nauw overleg met bewoners en overheden.

Een gedetailleerde verslaglegging van het procesverloop en de presentatie van de resultaten vinden plaats in de bij het project behorende publicatie. Alle dorpsbelangenorganisaties en belanghebbenden ontvangen een exemplaar.

6.4. Betrokkenheid en inzet van overheid, particuliere partijen en marktpartijen

Het project *Dorp 2000anno* wordt georganiseerd en gecoördineerd door de provincie Drenthe. Het project wordt financieel en/of inhoudelijk gesteund door de volgende partijen:

- gemeente Aa en Hunze
- gemeente Borger-Odoorn
- gemeente Tynaarlo
- BOKD
- Alterra
- STAMM,
- Keuning Instituut
- Vereniging van dorpsbelangen in de betrokken dorpen

6.5. Interactiviteit

Het project stelt bewoners van vijf dorpen in het Hunzegebied in de gelegenheid hun perceptie van de woonomgeving van vandaag en hun visie op de woonomgeving van morgen te formuleren en te verbeelden. Het betreft een regionaal project dat door de provincie Drenthe en de betrokken gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn en Tynaarlo wordt uitgevoerd.

De laatste jaren is een toenemende interesse in en betrokkenheid bij de directe woon- en leefomgeving waar te nemen. Tegelijkertijd begrijpen de dorpsbewoners steeds minder van de uitgestippelde toekomstscenario's, ruimtelijke visies en inrichtingsplannen op regionaal niveau. Beleidsmakers, planologen en ontwerpers storten een vloed aan vaktaal en plattegronden uit over de bewoners en realiseren zich daarbij amper dat de taal die zij spreken voor de leek niet of nauwelijks te begrijpen is. Daardoor haakt het gros halverwege af, een kleine minderheid komt in opstand en organiseert zich in plaatselijke groepen gericht op één enkel item (de zogeheten "one-issue-bewegingen"), die vaak slechts een kort leven beschoren zijn.

De scepsis van de plattelandsbewoners ten opzichte van participatieprocessen is begrijpelijk. Het provinciaal bestuur heeft daarom bewust gekozen voor een interactieve en proactieve communicatie. Om dit doel optimaal te realiseren is de BOKD als spil in het proces betrokken. De BOKD kijkt terug op een reeks succesvolle projecten die in nauwe samenwerking met de dorpsbevolking zijn ontwikkeld. Betrokken overheden spreken de intentie uit tot realisatie van

de ontwikkelde plannen, waarbij eventuele wijzigingen alleen na goed overleg met alle betrokkenen worden aangebracht.

Bewustwording, betrokkenheid en kennis zijn de pijlers voor de levensvatbaarheid van de plattelandssamenleving van morgen, die vandaag in een stroomversnelling van ingrijpende functiewijzigingen terecht is gekomen. Daarom wordt aan vijf dorpen in het ontwikkelingsgebied van de Hunze een traject aangeboden, waarin de bewoners zelf, uiteraard met ondersteuning door een deskundig team, hun eigen ontwikkelingsvisie kunnen formuleren en vormgeven.

7. WERKPLAN

7.1. Organisatie

De provincie zal de werkzaamheden uitbesteden. De regionale identiteitsvisie wordt begeleidt door een historisch geograaf en een landschapsarchitect. De BOKD draagt zorg voor de communicatie met de betrokken gemeenten, dorpen en belangenverenigingen. Daarnaast coördineert zij het contact tussen bewoners, deelgebiedcommissies en bestuurders. De analyse van het ontwikkelingsprogramma en de vertaling daarvan in de context van het dorpslandschap, alsmede de ruimtelijke vertaling van het lokale programma wordt uitgevoerd door Research Instituut Alterra in Wageningen. Verantwoordelijk voor het ontwerp en de verbeelding van het nieuwe dorpslandschap is bureau Alle Hospers Landschapsarchitectuur en Stedebouw BV. Het algemene project- en procesmanagement en de samenstelling van de publicatie is in handen van het Keuning Instituut te Groningen. Het Drentse onderzoeks- en ontwikkelingsinstituut STAMM begeleidt het leefbaarheidsonderzoek, waarbij het uitdrukkelijk gaat om het waarderen van die aspecten van leefbaarheid die consequenties hebben voor de fysiek-ruimtelijke inrichting van het dorpslandschap. Het geheel staat onder supervisie van de provincie.

7.1.1. Inhoudelijke verantwoordelijkheid

- A. Kooistra, projectcoördinator provincie Drenthe;
- A. Bennen, projectcoördinator betrokken gemeenten;
- dr. H. Elerie, Keuning Instituut/BOKD, Postbus 4048, 9701 EA Groningen, telefoonnummer (050) 5890975;
- ir. E. Luiten, landschapsarchitect Alterra, Afdeling Landschap en Ruimtegebruik, Postbus 125, 6700 AC Wageningen, telefoonnummer (0317) 419000; ir. K. de Poel/ ir. T. Spek;
- Bureau Alle Hospers, Koninginneweg 86, 2012 GR Haarlem, telefoonnummer (023) 531760, ir. P. de Ruyter

7.1.2. Organisatorische verantwoordelijkheid

- dr. G. Remmers, Keuning Instituut, projectleider
- ir. R. During, Alterra, hoofd Afdeling Landschap en Ruimtegebruik
- J. Schonewille, projectcoördinator STAMM
- A. Kooistra, projectcoördinator provincie Drenthe
- A. Bennen, projectcoördinator betrokken gemeenten

8. TIJDSPLAN

8.1. Fase 1

Dorp 1: januari-maart 2001

Dorp 2: september-november 2001

Dorpen 3, 4 en 5: januari-maart 2002

- gedetailleerd plan van aanpak, draaiboek
- benadering van en voorgesprekken met dorpsbewoners en gemeente
- startbijeenkomst
- organisatie dorpsgesprekken en excursies (feitelijke uitvoering van het onderzoek naar de beleving van het dorpslandschap)
- inventarisatie identiteitsdragers
- intentieverklaring gemeentelijke bestuursorganen
- deelrapportage

8.2. Fase 2

Mei tot en met augustus 2001

- inventarisatie van regionale identiteitsdragers (landschappelijk, cultuurhistorisch)
- interpretatie van verzamelde gegevens
- workshop
- verbeelding van landschapskwaliteit (kaart met landschappelijke waarden)
- analyse van bestaand en gepland beleid ten aanzien van landschappelijk-ruimtelijke inrichting van het Hunzegebied. Productie van overlays over de kaart met landschappelijke waarden
- visievorming: aangeven van keuzemogelijkheden voor beleid
- ontwerp en publicatie van regionale landschapsidentiteitsschets

8.3. Fase 3

Dorp 1: september-november 2001

Dorp 2: november 2001-januari 2002

Dorpen 3, 4 en 5: maart 2002-mei 2002

- formuleren ontwerpogaven
- organisatie werkateliers
- deelrapportage
- opstellen van dorpsomgevingsplannen

8.4. Eindpresentatie

Oktober 2002

- organisatie eindpresentatie
- ontwerp en productie publicatie
- slotbijeenkomst

8.5. Publicatie

Er worden 3 typen publicaties vervaardigd.

1. Landschapsidentiteitsschets van het Hunzegebied (output van fase 2). Gereed: september 2001.
2. Dorpsomgevingsplannen, één per dorp (output van fase 1 en 3). Gereed: na afloop van fase 3, verschillend per dorp.
- 3 Handboek voor de vervaardiging van Dorpsomgevingsplannen (output van het gehele project). Deze publicatie biedt een handreiking voor overheden en lokale belangengroepen die een dorpsomgevingsplan willen maken geïnspireerd op cultuurhistorische en landschappelijke waarden. Gereed: oktober 2002.

Het is de bedoeling dat met name deze laatste publicatie optimaal toegankelijk gemaakt wordt voor de direct betrokkenen. Het boek wordt daarom aan alle lokale belangenverenigingen in Noord-Nederland en aan de Ministeries VROM, OCenW, LNV, W&V, V&W verstuurd. De overige verspreiding verloopt via de distributiekkanalen van de uitgeverij.

 9. BEGROTING

9.1. Begrotingsoverzicht

9.1.1. Kostenbegroting

		<u>Bedragen in f</u>
ALGEMENE STARTKOSTEN	<i>Jan-sept 2001</i>	
Selectie en voorgesprekken 5 dorpen		10.000
Voorgesprekken betrokken gemeenten		3.750
Opstellen plan van aanpak		4.000
Subtotaal		17.750
FASE 1	<i>Jan 2001-maart 2002</i>	
<i>Totale kosten voor 5 dorpen. De kosten per dorp lopen af met 20% vanaf het eerste dorp.</i>		
Organisatie en facilitatie start- en slotbijeenkomsten		30.000
Organisatie en uitvoering dorpsgesprekken en excursies		105.000
Leefbaarheidsonderzoek (STAMM)		60.000
Materiaalkosten		7.000
Projectmanagement		36.400
Deelrapportage		36.000
Subtotaal		274.400
FASE 2	<i>Mei-augustus 2001</i>	
Project start-up		7.500
Inventarisatie landschappelijke identiteitsdragers		19.500
Interpretatie verzamelde gegevens		29.000
Workshop		9.500
Vervaardiging landschappelijke waardenkaart		25.500
Analyse beleid		13.000
Visievorming: aangeven van keuzemogelijkheden voor beleid		10.500
Ontwerp regionale identiteitsschets		15.500
Materiaalkosten		10.000
Projectmanagement		7.000
Subtotaal		147.000

FASE 3

*September 2000–mei 2002**Totale kosten voor 5 dorpen. De kosten per dorp lopen af met 10% vanaf het eerste dorp.*

Formulieren ontwerpogaven	10.000	
Vorbereiding en organisatie ateliers	30.000	
Uitvoering en facilitatie dorpsateliers	50.000	
Uitwerking dorpsomgevingsplannen	15.000	
Materiaalkosten	5.000	
Deelrapportage	7.000	
Projectmanagement	8.000	
 Subtotaal		125.0000
 EINDPRESENTATIE		
	<i>Oktober 2002</i>	
Organisatie slotbijeenkomst	9.000	
Facilitering	7.500	
 Subtotaal		16.500
 PUBLICATIE		
	<i>Mei 2002</i>	
Schrijven tekst		
Fotografie		
Beeldredactie		
Tekstredactie, correctie, register	31.500	
 Vormgever, opmaak		
Productiebegeleiding (uitgever)		
litho's, papier, drukken, binden		
Publiciteitskosten	50.500	
Overhead uitgeverij 5%	4.100	
Totaal publicatiekosten		86.100
 ALGEMENE KOSTEN		
Projectmanagement	35.000	
Projectsecretariaat	15.000	
Financiële administratie	10.000	
 Subtotaal		60.000
 Onvoorzien 2%		14.495
PROJECTKOSTEN TOTAAL (excl. BTW)		741.245
 BTW (19%)		140.837
PROJECTKOSTEN TOTAAL (incl. BTW)		882.082

9.1.2. Financieringsbegroting (stand april 2001)

Belvédère (toekenning december 2000)	150.000	
Eigen bijdrage STAMM (leefbaarheidsonderzoek fase 1)	60.000	
Eigen bijdrage ALTERRA (regionale identiteitsschets fase 2)	46.447	
Eigen bijdrage ALTERRA (ontwerpfase fase 3 - in onderhandeling)	42.000	
REGIO-Project Uitgeverij	10.000	
Gemeenten (3)	90.000	
Provincie Drenthe	133.635	
Dekking totaal		532.082
TEKORT		350.000

9.2. Liquiditeitsprognose

Volgens onze inschatting zal de verdeling van de kosten voor het project zich concentreren op die momenten waarin financiële verplichtingen naar externe partijen worden aangegaan. Dit betreft respectievelijk de analyses, de ontwerpen en de publicatie. Aangezien deze momenten gelijk over het project zijn verdeeld, is ook de liquiditeitsbehoefte gelijkmatig over de looptijd van het project verdeeld.

Provinciale staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 23 mei 2001, kenmerk 21/6.2/2001004286;

BESLUITEN:

ten laste van de Voorjaarsnota 2001, een bedrag van *f* 390.000,--/€ 176.974,-- beschikbaar te stellen voor het vormen van een bestemmingsreserve in het Hunzeproject waarmee de volgende projecten worden uitgevoerd:

- Dorpen 2000anno (*f* 150.000,--/€ 68.067,--)
- Aanleg fietspad langs de Annermond (*f* 60.000,--/€ 27.227,--)
- Stimuleren bouw/renovatie dorpshuizen (*f* 180.000,--/€ 81.680,--)

Assen, 4 juli 2001

Provinciale staten voornoemd,

, griffier

, voorzitter

ga.coll.